

REVOLUCIÓ DES DE SOTA, DESCENS REVOLUCIONARI: LA POLÍTICA ESPIRITUAL DE DOROTHY DAY

DANIEL IZUZQUIZA, S.J.

1. DESCENS REVOLUCIONARI: MIRAR EL MÓN DES DELS POBRES

2. REVOLUCIÓ DES DE SOTA: LA POLÍTICA DE DOROTHY DAY

3. UNA PROPOSTA INTEGRAL

CONCLUSIÓ. EL COS DE CRIST COM A ECLESIOLOGIA RADICAL

ANNEX. PETER MAURIN, KÈNOSI I REVOLUCIÓ

NOTES

QÜESTIONARI

Daniel Izuzquiza, s.j., (n. 1968). Mentre finalitzava els seus estudis de teologia als EEUU l'any passat, va mantenir contacte amb el Catholic Worker, visitant quatre comunitats i vivint durant un temps en una d'elles.

Dorothy Day és probablement la figura més important del catolicisme nord-americà del segle XX, malgrat que no sigui gaire coneguda en el nostre ambient. La seva vida al costat dels pobres i el seu compromís amb la no-violència activa van comportar-li tant crítiques com lloances. Sempre fou fidel a l'Església i es mostrà contundent contra el capitalisme; tanmateix, no tots els catòlics americans la van comprendre i van compartir la seva postura. Dona laica, mare, àvia, treballadora, revolucionària i profundament religiosa, Dorothy ofereix un model de vida per als tràngols inicials del segle XXI. Se sentia còmoda en ambients socialistes, anarquistes i pacifistes, en els quals es guanyà la credibilitat de tothom a causa del seu compromís quotidià al costat dels pobres i del seu tarannà profètic fins a la fi de la seva vida. Morí el 1980 i poc temps després fou declarada oficialment "serventa de Déu"; el seu procés de canonització continua fins avui. El 1933 fundà un moviment anarquista catòlic, del qual fou líder carismàtica quasi durant cinquanta anys. Hi ha qui s'ha sorprès que el Catholic Worker continuï amb vigor creixent, fins i tot, després de la seva mort. Allò extraordinari de Dorothy Day no és el que va escriure ni el que va creure, sinó que no hi hagué mai cap diferència entre el que creia, el que deia i el que escrivia, i la seva manera de viure.

Però Dorothy Day no arribà pacíficament al compromís sociopolític des de la seva fe cristiana; l'experiència religiosa fou per a ella quelcom que anà descobrint de mica en mica i que només aconseguí integrar després de molts anys de lluites internes i externes. Dorothy va néixer al si d'una família treballadora i poc religiosa. Les tendències anticlericals del seu pare van prevaldre contra la tènue religiositat anglicana de la seva mare, per la qual cosa Dorothy només va tenir contacte amb l'església durant la seva primerenca adolescència. De jove, Dorothy es mogué en ambients progressistes, bohemis i seculars. Les seves inquietuds, les seves amistats i l'entorn en què vivia la van menar cap a camins allunyats d'allò eclesial. Una de les qüestions que hem d'aclarir en aquestes pàgines és la manera com Dorothy Day s'apropà a la fe cristiana i es comprometé amb l'Església.

Per això, aquest quadern vol presentar la figura de Dorothy Day, exposar l'alternativa radical que encarnà i indicar algunes suggerències que, a partir de la seva vida i la seva obra, puguin il·luminar la nostra situació i el nostre compromís. I això ho farem, en primer lloc, tot fixant-nos en les arrels de la seva vida, és a dir, en la seva manera de situar-se en el món i en la seva espiritualitat. Perquè només amb una anàlisi d'aquestes arrels (en llatí: "*radice*") podrem entendre la radicalitat de la seva vida i les seves opinions públiques. En la segona part d'aquest article, mostrarem l'íntima connexió entre aquesta espiritualitat quotidiana i la seva visió política. D'aquesta manera, el quadern ens ensenyarà com el descens revolucionari (espiritualitat) i la revolució des de sota (política) de Dorothy Day ofereixen una alternativa radical vàlida per afrontar el discurs i les pràctiques dominants del capitalisme globalitzat. Però, abans d'això, per ajudar el lector, oferirem un quadre amb les dades principals en la vida de Dorothy Day.

1. DESCENS REVOLUCIONARI: MIRAR EL MÓN DES DELS POBRES

La clau de la no-violència revolucionària de Dorothy Day està en allò que podem anomenar com a "descens radical i sense retorn al món dels pobres". Hem de tenir en compte que Dorothy és alhora una reformadora social, una activista política i una líder espiritual, per això, en aquesta secció intentarem aclarir aquest descens, tot mostrant com es relaciona amb les seves idees sociopolítiques. Dividirem l'anàlisi en quatre apartats i començarem per la síntesi que integra les diverses facetes de la seva vida. Tot seguit, veurem com aquesta síntesi s'expressa en la manera que té de mirar la vida i la història, de percebre i experimentar la realitat, i en el seu descobriment de Jesucrist enmig de la ciutat. Dit d'una altra manera, Dorothy plasma la seva síntesi entre fe i justícia en tres pràctiques concretes de descens amb conseqüències revolucionàries: obrir els ulls a l'acció per la justícia, incorporar-se a la vida dels pobres i fer-se carn (fragilitat) en la vida pública, en la presó, al carrer.

1.1. DEL CONFLICTE A LA SÍNTESI

La vida de Dorothy Day pot veure's com el desplegament d'una síntesi profunda que anà descobrint i encarnant, una síntesi entre fe i justícia, tradició i revolució, religió i política. En les primeres etapes de la seva vida aquests aspectes semblaven pols oposats, oposicions inevitables. Però mirem més detingudament aquest punt, des dels mateixos escrits autobiogràfics, per veure quina evolució es produeix en el transcurs dels anys.

En temps del batxillerat, amb només quinze anys, escriví que “desitjava, encara que aleshores no ho sabia, una síntesi¹. Mesos més tard, després d'afiliar-se al partit socialista de la Universitat d'Illinois i llegir els grans novel·listes russos com Dostoievski o Tolstoi, s'adonà que “estava sorgint un gran conflicte a dins meu” (*La Llarga Solitud*, 50. *En endavant, citem com LS*), un conflicte entre la religió i les noves realitats que anava descobrint. “Sentia que la meua fe no tenia res a veure amb la dels cristians del meu voltant.” (*LS*, 52). Cap a finals de la segona part de la seva autobiografia, titulada “Temps de Recerca”, descobreix que “la gran massa dels pobres i els treballadors eren els catòlics d'aquest país; i aquest fou el fet que em conduí cap a l'Església” (*LS*, 118) i allò que que l'ajudà a integrar el conflicte amb una nova síntesi, tot i que era encara fràgil. El 1926 va escriure que “estava convençuda que em faria catòlica; de totes maneres, sentia que estava traint la classe a què pertanyia, els treballadors, els pobres del món, aquells amb qui Crist passà la seva vida” (*LS*, 155). Aquesta lluita no acabà amb la incorporació a la Església, per descomptat. Viu en tensió entre la seva convicció que l'Església és l'Església dels pobres i els escàndols que hi veu. “Hi ha molta caritat però molt poca justícia” (*LS*, 161). Per això, aboca en un full de paper els seus sentiments més profunds: “Anhele tant fer una síntesi que reconciliï cos i ànima, aquest món i el que ve (...). No és estrany que hi hagués un conflicte tan fort en la meua ment i en el meu cor” (*LS*, 162). Enmig d'aquesta situació viatja a Washington DC com a periodista per cobrir la Marxa contra la Fam, liderada pels comunistes, en la qual esdevé allò que, a parer meu, resulta l'episodi més significatiu de cara a la resolució d'aquest conflicte i cap al descobriment de la nova síntesi.

Aquest passatge es troba al final de la segona part de la *La Llarga Solitud*, un període de profunda recerca personal quan tenia trenta-cinc anys. Dorothy es refereix a una mescla de sentiments d'alegria, orgull, amargor, egocentrisme i pecat. Es pregunta “on estava el lideratge catòlic en la tasca de reunir homes i dones” (LS, 177). I en aquest context concret va entrar en una església i allà oferí “una pregària especial, una pregària acompanyada de llàgrimes i angoixa i demanà poder trobar la manera d'emprar els meus talents a favor dels meus companys els treballadors, dels pobres” (LS, 178). Quaranta anys més tard recorda: “Avui és el nostre aniversari. El 1932, en el santuari de Washington, vaig resar a la Verge Mare perquè em mostrés una manera de treballar a favor de la revolució! Quan vaig tornar a Nova York, Peter Maurin m'estava esperant”². Peter també estava buscant “una nova síntesi” (LS, 182) i, finalment, aquesta síntesi es realitzà al Catholic Worker. Si tenim en compte el dinamisme narratiu de *La Llarga Solitud*, les conseqüències pràctiques que es derivaren d'aquesta pregària i el mateix testament personal de Dorothy Day, sembla evident que aquest episodi fou el punt d'inflexió de la seva recerca d'una síntesi.

Com articulà Dorothy Day aquesta nova síntesi? Ja que no era ni teòloga ni una gran intel·lectual, simplement utilitzà les nocions comunes en la seva època, tot interioritzant-les d'una forma creativa, i explorà, explotà i encarnà les conseqüències implícites en aquestes doctrines. Fou capaç de reprendre doctrines tradicionals, assimilar-les d'una forma profundament personal d'acord amb el seu tarannà i radicalitzar-les des de la proximitat quotidiana als pobres. Per això, podem dir que la síntesi de la seva vida va tenir una articulació teològica implícita en allò que dècades més tard fou encunyat amb el binomi “fe-justícia”.

1.2. OBRIR ELS ULLS FINS A ESQUINÇAR-LOS

Dorothy Day fou des de jove una dona atenta a la vida, amb els seus matisos i els seus detalls. *La llarga solitud* ens permet seguir la seva trajectòria respecte d'aquesta atenció a la vida, perquè hi descobrim que la seva espiritualitat recolza en la seva personalitat, el seu caràcter, el seu estil, les seves virtuts i les seves limitacions. La conversió religiosa de Dorothy (com en tota persona) es construeix a partir de la seva humanitat, malgrat que evidentment quedi transformada per la gràcia. Quan només tenia quinze anys escriu a una amiga del col·legi: “Que m'agrada el parc a l'hivern! Tan solitari i sorprenent, en el sentit més veritable de la paraula. Déu és aquí. Per descomptat, Ell és a tot arreu, però sota els arbres i mirant a través de l'àmplia expansió del llac, es comunica personalment amb mi i m'omple amb una pau profunda i tranquil·la.” (LS, 42). No és estrany que el 1962 conclouï: “em sembla que sempre he tingut un sentit espiritual immanent del món” (AIG, 62).

Quan tenia disset anys i encara vivia a Xicago, experimentà un procés d'aprenentatge que podem anomenar “misticisme social”. En un relat exquisit, conta de quina forma la seva “lectura començà a tenir consciència social” (LS, 45) i va aprendre de Carl Sandberg “a mirar la gent tal com ell ho feia, amb amor i esperança de gran compromís” (LS, 45). Aquest despertament inclou l'aprenentatge de caminar d'una nova manera i en una nova direcció: “Quan vaig llegir *La Jungla* d'Upton Sinclair vaig començar a fer llargues passejades més aviat cap al West Side que cap al parc o el llac” (LS, 46). Hi ha un nou sentit en l'olor: “col·leccionava olors en la meua memòria, l'única bellesa en aquells carrers grisencs” (LS, 46). Escolta de manera diferent les diverses veus i

músiques que “sonen també en les cordes del meu cor” (LS, 46). Gràcies a aquesta forma de llegir, mirar, caminar, olorar i escoltar acaba reconeixent: “He rebut una trucada, una vocació, una direcció per a la meua vida” (LS, 47). És la direcció del descens radial als pobres, en què anys després trobarà la seva vocació cristiana.

Una de les primeres coses de què s'adonà quan arribà a Nova York el 1917 fou que “el silenci enmig dels sorolls de les ciutats m'omprimia” i que “la pobresa a Nova York era espantosament diferent de la de Xicago. Les mateixes olors eren molt diferents. (...) És una olor com no n'hi ha cap altra al món, a la qual una no s'acostuma mai” (LS, 60). Anys després, quan Dorothy Day participà al costat de les sufragistes en les manifestacions de Washington, recorda que “hi havia un gust religiós en les marxés silencioses” (LS, 82), encara que la majoria de les participants no era creient. Amb raó podem dir que Dorothy Day des de jove excel·leix en la seva sensibilitat pels detalls inadvertits de la vida, una sensibilitat que manté i aguditza al llarg de tota la seva vida.

Un altre esdeveniment que aprofundeix la seva capacitat per a la contemplació es produí el 1925. Tenia 28 anys i estava embarassada, havia anat a viure a Staten Island i, segons confessa ella mateixa, estava aprenent a respirar d'una altra manera: “Si respirar és la vida, aleshores estava començant a omplir-me de vida gràcies a ell [Forster, la seva parella]” (LS, 146). De vegades es refereix a aquest moment com “l'experiència de la platja” i anys més tard va escriure en el seu diari personal: “vaig néixer de nou per la paraula de l'Esperit, tot contemplant la bellesa del mar i la platja, el vent i les onades, les mareas. Allò sublim i allò nemi, les tempestes i la pau, les onades i les petites ones quan hi ha marea baixa, les gavines, les algues i les petxines, tot testimoniava el Creador, el Pare Totpoderós, que s'ha revelat a nosaltres gràcies al seu Fill” (AIG, 62). En la seva vida i les seves obres hi ha diversos exemples que mostren l'agudesia de la seva receptivitat personal, social i espiritual vers la vida de Déu en el món. La seva situació social enmig dels pobres proporcionarà una manera particular de veure la realitat, que apregona i radicalitza aquesta disposició natural per a captar i valorar els detalls de la vida quotidiana³. Per això, podem dir que una de les característiques principals de l'espiritualitat de Dorothy Day és allò que el pare de la teologia política, Metz, anomenà una “mística d'ulls oberts”, o bé allò que en la tradició ignasiana s'anomena “buscar i trobar Déu en totes les coses”, o bé el fet de ser contemplatiu en l'acció.

Dades biogràfiques de Dorothy Day

8 de novembre de 1897 Neix a Brooklyn, Nova York

1907 La seva família es trasllada de San Francisco (on visqué el terratrèmol de 1906) a Xicago

1914-16 Universitat d'Illinois a Urbana. S'afilia a la secció local del partit socialista

1916 Es trasllada a Nova York (East Side). Treballa per a diversos diaris d'esquerres i manté contactes amb el

moviment anarcosindicalista IWW-AIT, i el grup pacifista Lliga contra el Servei Militar.

1917 És detinguda a Washington DC, després d'una manifestació pro-sufragi de la dona.

1918 Treballa com a infermera a Nova York.

1922-3 Viu a Xicago (on és detinguda en la seu de la IWW-AIT) i Nova Orleans.

1924 Publica *The Eleventh Virgin* (novel·la autobiogràfica).

1925-29 Torna a Nova York (Staten Island) i s'uneix sentimentalment amb Forster Batterham.

1927 Neix la seva filla Tamar Teresa, el 3 de març.

1927 El 28 de desembre és rebuda al si de l'Església catòlica.

1930-31 Es trasllada a Mèxic i Florida.

Desembre de 1932 Washington DC. Manifestació en contra de la fam. De tornada a Nova York es troba amb

Peter Maurin.

1933 Primer número del diari *Catholic Worker* (1 de maig).

Hivern de 1933. Primera casa d'hospitalitat per a captaires, aturats, persones sense sostre i toxicòmans. Amb

tota aquesta gent viurà fins que mori.

1935 Primera comuna agrària a Staten Island, NY.

1936 Trenta-tres cases d'hospitalitat als Estats Units.

1936 Guerra Civil Espanyola. La postura editorial pacifista del *CW* comporta la pèrdua de dos terços dels lec-tors

i subscriptors.

1938 Publica *From Union Square to Rome*

1939 Publica *House of Hospitality*

1945 Quinze cases d'hospitalitat tanquen com a conseqüència de la seva postura pacifista durant la Segona

Guerra Mundial.

1942-46 Es vincula com a oblata benedictina al monestir de Portsmouth, RI.

1943-44 "Any sabàtic" o de recés espiritual.

1944 La seva filla Tamar es casa (19 d'abril).

1948 Publica *On Pilgrimage* (col·lecció d'articles del CW).

1949 Mor Peter Maurin el 15 de maig.

1952 Publica *La Llarga Solitud* (la seva obra principal, autobiogràfica).

1955 L'11 de juliol neix Martha, la setena néta.

1955 Es vincula com a oblata benedictina al monestir de St. Procopius (Lisle, IL).

1955 És detinguda després d'un acte de desobediència civil contra els plans de defensa nuclear. Les protestes i les detencions es repetiran els propers anys fins el 1961.

1957 Fa una visita de solidaritat a "Koinonia", una comunitat cristiana agrícola interracial, que és tirotejada. Dorothy, però, en surt il·lesa.

1959-60 Postulant de la Fraternitat Jesus Charitas (Carles de Foucauld).

1960 Publica *Thérèse* (biografia de Teresa de Lisieux).

1962 Participa en la fundació de l'American PAX (posteriorment, Pax Christi)

1963 Publica *Pans i peixos* (història del moviment Catholic Worker).

1963 Forma part del grup "Mares per la Pau" que visita Joan XXIII després de l'encíclica *Pacem in Terris*.

1965 Participa en la fundació del Catholic Peace Fellowship.

1965 Durant el Concili Vaticà II s'uneix a les jornades de dejuni i oració organitzades per Lanza del Vasto per a demandar la condemna de la guerra nuclear.

1967 Intervé en el Congrés Internacional del Laïcat.

1972 Publica *On Pilgrimage: The Sixties* (col·lecció d'articles del CW).

1973 És empresonada per darrer cop durant les protestes de la United Farm Workers de César Chávez a Califòrnia.

1976 Intervé en el Congrés Eucarístic Internacional de Filadèlfia.

1980 Mor el 29 de novembre. En aquest moment el diari CW té un tiratge de 95000 exemplars, hi ha unes setanta cases d'hospitalitat i quatre comunes agràries.

1.3. EXPERIMENTAR LA REALITAT INCORPORADA ALS POBRES

El 1942, durant la Segona Guerra Mundial, Dorothy Day fou criticada durament per la posició pacifista del *Catholic Worker*. Molta gent els va acusar de tenir por del sofriment i les privacions de la guerra. La seva resposta ofereix algunes claus del que suposa quotidianament el descens radical que ja hem mencionat:

“Deixem que els qui parlen de suavitat i sentimentalisme vinguin a viure amb nosaltres a les cases fredes i sense calefacció dels suburbis. Deixem-los que vinguin a viure com els criminals, els embriacs, els degradats, els pervertits (no eren els pobres decents ni els pecadors decents els receptors de l'amor de Crist). Deixem-los que vinguin a viure amb les rates, les cuques, les xinxes, els escarbats, els polls (podria descriure moltes classes de polls del cos). Deixem-los que la seva pell es congeli de fred, es podreixi per la brutícia, per les cuques; deixem-los que els seus ulls es mortifiquin en veure els excrements humans, els membres (ulls, nassos, boques) mutilats.”⁴

En el mateix article continua descrivint les condicions de vida entre els pobres, la vida quotidiana en el *Catholic Worker*. En aquest context Dorothy ofereix una versió contemporània impactant d'allò que la tradició espiritual cristiana ha anomenat l'“aplicació dels sentits”:

“Deixem que el seu olfacte s'atrofii per l'olor dels residus, la degradació, la carn podrida. Sí, aquesta olor de suor, sang i llàgrimes de què parla tan alegrement el Sr. Churchill, i que molta gent acomodada tan obertament i arriscada cita.

Deixem que les seves oïdes ensordeixin en escoltar aquelles veus aspres, crits de la gent que entra i surt contínuament, i viu amuntegada i sense cap mena de privacitat.

Deixem que el seu gust s'atrofii per aquell menjar insuficient, cuinat en grans quantitats per a centenars de persones, aquells plats tan i tan toscos que molts cops l'olor de menjar esdevé repugnant.”⁵

Pel que fa al sentit de l'oïda, el 1957 respecte a la seva experiència a la presó: “Enmig de crits, escridassades, amenaces dels guardes i dels uns als altres, que s'expressen d'aquesta forma a través de les calabossos i dels passadissos, jo, amb el meu rosari a la mà intentava resar quan es feia de nit. El soroll: potser aquesta sigui la major tortura a la presó. Atordeix l'oïda i la ment”⁶. Un darrer exemple, aquest sobre el sentit del gust, que trobem en el dejuni públic que va ocórrer durant la darrera sessió del Concili Vaticà II a Roma el 1965, mentre els Pares Conciliars discutien i, finalment, condemnaren la guerra nuclear. Escriu Dorothy:

“Pel que es refereix a mi, no vaig patir gens per la fam ni pels malsdecap o les nàusees, que són molt comunes els primers dies d'una vaga de fam, però vaig oferir la meua vaga de fam en part per a les víctimes de la fam al món, i em semblava que tenia uns dolors molt especials. Eren d'un tipus que no havia tingut mai, i em donava la sensació que perforaven els ossos de la meua columna cada nit quan me n'anava a dormir”⁷.

Des d'aquí s'entendrà bé què volem dir en parlar de l'espiritualitat encarnada en la vida de Dorothy Day. El seu èmfasi en el cos concret dels pobres evita qualsevol interpretació espiritualista, desencarnada o intimista. Així doncs, la doctrina del Cos de Crist i la tradició catòlica dels sentits espirituals queden reformulades i radicalitzades

per la seva posició social enmig dels pobres. El cos i els sentits no es limiten a una experiència personal aïllada de la realitat sociopolítica, sinó que precisament ens hi menen. Només en aquest context s'esdevé l'encontre personal amb Crist, amb el seu cos històric enmig dels pobres.

Bo i reflexionant sobre les conseqüències de l'execució dels anarcosindicalistes Sacco i Vanzetti el 1927, Dorothy Day recorda que el país sencer de pobres i treballadors plorava la seva mort, i que aleshores va descobrir “aquell sentit de la solidaritat que em féu comprendre a poc a poc la doctrina del Cos Místic de Crist en què tots som membres els uns dels altres” (LS, 158). Aquesta doctrina, molt comuna en la seva època, és la segona noció teològica que permet a Dorothy Day articular la seva síntesi. Ella mateix diu, en la introducció a *La llarga solitud*, que en l'Església trobà “un cos amb què estimar i moure's, estimar i lloar. Vaig trobar la fe. Vaig esdevenir un membre del Cos Místic de Crist” (LS, 18).

Així doncs, el Cos de Crist proporciona una solució concreta als desitjos més íntims de Dorothy, al seu anhel de comunió i solidaritat. Amb les seves paraules: “Sempre he sentit la unitat comuna de la nostra humanitat” (LS, 37); per descomptat, el problema és com aconseguir i com viure quotidianament aquesta unitat. “La comunitat: aquesta era la resposta social a *la llarga solitud*” (LS, 239). Per Dorothy Day l'expressió '*la llarga solitud*' significa 'la fam espiritual' que només es pot sadollar a través de la visió de Déu. Als paràgrafs finals de *La llarga solitud*, Dorothy diu: “El cel és un banquet i la vida també ho és, amb el seu pastís i tot, on hi ha companyerisme. Tots hem conegut *la llarga solitud* i sabem que l'única solució és l'amor i que l'amor ve amb la comunitat” (LS, 303). A partir d'aquí, Dorothy traurà conseqüències en l'àmbit sociopolític. Per exemple, el Catholic Worker mai fou concebut com una organització sinó com un organisme (LS, 193), aspecte clarament inspirat per la imatge del Cos de Crist. “El que ens cal és un organisme intern, la vida de Crist dins nostre. Però sempre estem pensant en termes d'organització, la vida del món al voltant nostre” (AIG, 136-7). Amb aquest enfocament, més proper a la tradició anarquista d'estructura horitzontal que a les jerarquies de poder vertical, Dorothy vincula una experiència espiritual devota amb una proposta sociopolítica radical.

1.4. FER-SE CARN AMB PERSONES PRESES I SENSE LLAR...

El 1976 Dorothy Day donà una breu ponència davant el Congrés Eucarístic Mundial de Filadèlfia, la qual seria la seva darrera aparició en públic. En aquell moment recordà la seva vida espiritual amb aquestes paraules: “La meua conversió començà fa molts anys, en una època en què el món material del meu voltant començava a parlar al meu cor sobre l'amor de Déu (...). També em va atreure l'aspecte físic de l'Església. Pa i vi, aigua (tot aigua és beneïda des que Crist fou batejat en el Jordà), encens, el so de les onades i del vent, tota la natura em crida a crits”⁸. En aquest text podem veure una expressió condensada sobre la manera com la seva visió espiritual s'encarnà en una realitat física i material. Sovint es refereix a aquesta realitat com el “sagrament de la vida” (per exemple, LS, 191), en una expressió que el teòleg de l'alliberament Leonardo Boff faria popular anys més tard.

Aquesta visió sacramental del món recolza en el misteri de l'encarnació, que Dorothy entén no com a mer esdeveniment del passat, sinó com un procés que continua en

l'actualitat. “Tota la meva convicció en aquesta època [de conversió] era que la Paraula es fa Carn avui, que l'Encarnació s'acompleix ara. No hi ha una veritable fraternitat entre els homes si no veiem Crist com el nostre germà” (AIG, 63). I conclou d'aquesta manera: “Quan meditem sobre la vida de Nostre Senyor estem meditant sobre la nostra vida. Déu es troba en el que sembla petit i sense importància. No miris 1900 anys enrere. Mira el nostre voltant avui” (AIG, 68). En la resta d'aquest apartat veurem dos exemples de com Dorothy Day va viure aquesta espiritualitat de l'encarnació.

En primer lloc, considerem el seu descobriment de l'encarnació en el context de la presó. La primera vegada que va estar a la presó, el 1917, va tenir un efecte profund en la seva vida. Experimentà un procés doble de conversió personal: d'una banda, “vaig perdre el sentiment de la meva pròpia identitat,” però, al mateix temps, se sentí fortament identificada amb els altres presoners: “Jo era aquell mare el fill de la qual havien violat i assassinat” (LS, 88). Perd la seva identitat prèvia i la recupera, renovada, en la identificació amb les companyes presoneres. D'alguna forma, mentre estava a la presó començà a descobrir una nova identitat. Cinc anys després fou empresonada de nou, aquest cop a Xicago. I respecte això va escriure: “Compartia, com mai ho havia fet fins aleshores, la vida dels més pobres dels pobres, els culpables, els desposseïts” (LS, 105). Arrestada el 1956 durant una acció no violenta, escriu: “Vaig percebre una sensació d'intensa proximitat amb Déu. Un gran sentit del Seu amor, un amor vers les Seves criatures...” (AIG, 109). Aquest procés d'encarnació que experimentà Dorothy a la presó es reflecteix, anys més tard, en el text següent. “Al calabós on estàvem detinguts, hi havia sis dones que esperaven judici per homicidi. (...). Però allà, mesclada amb elles, entre portes obertes i passadissos lliures, érem germanes. Vam veure en nosaltres la nostra pròpia capacitat per al pecat, la violència o l'odi” (AIG, 171-2). La força dramàtica d'aquests textos i experiències reflecteix les conseqüències que tingué la doctrina de l'encarnació en la seva vida: tal com féu Jesucrist en compartir la nostra carn humana, Dorothy Day experimenta la seva identitat en comunió encarnada amb les presoneres.

El segon exemple mostra la radicalitat de la creença de Day en l'encarnació de Crist i la seva fraternitat amb els pobres. En realitat, l'exemple en si mateix només consisteix en un moment significatiu que cal veure en relació amb el conjunt d'una vida d'entrega radical al costat dels pobres (si no fos així, semblaria una mera anècdota superficial o frívola). Em refereixo al seu encontre amb un leprós, una situació comuna en la història cristiana (des del mateix Jesús de Natzaret fins a sant Francesc d'Assís, Ignasi de Loyola o Francesc Xavier, molts cristians han experimentat la gràcia en la comunió, el servei i el contacte físic amb els leprosos i altres exclosos i estigmatitzats per la societat). Escriu Dorothy: “he 'besat un leprós', no tan sols un cop sinó dos - conscientment - encara que no puc dir que sigui molt millor per haver-ho fet”⁹. La primera vegada es tracta d'una dona amb càncer al rostre que estava mendicant al carrer; en passar Dorothy per allà, intentà besar-li la mà. “L'única cosa que podia fer era besar la seva cara bruta i vella i en què només hi havia forats, on abans hi havia hagut els seus ulls i el seu nas. Sona a acció heroica, però no ho fou” (PP, 79). La segona ocasió va ocórrer després d'una d'aquelles situacions conflictives habituals en contextos d'exclusió. Per motius que no fan ara al cas, Dorothy hagué de rebutjar el fet de donar-li un llit a una “prostituta borratxa, amb una boca enorme sense dents, enrogida, una boca que era un malson” (PP, 80). Però, en fer-ho, la besà i l'abraçà. El que podria ser una freda decisió burocràtica o tècnica, comprensible des dels paràmetres de la intervenció social, esdevé una expressió de fraternitat i comunió, una oportunitat d'encontre personal en què ambdues dones s'humanitzen.

En resum, l'espiritualitat de Dorothy Day (encontre amb Jesús, Cos de Crist, sentits espirituals, vivència de l'encarnació) es plasmà en un moviment de descens als estrats més marginats de la societat, un moviment radical de conseqüències revolucionàries.

2. REVOLUCIÓ DES DE SOTA: LA POLÍTICA DE DOROTHY DAY

D'aquesta manera, entrem en la segona part del quadern, en la qual analitzarem les implicacions polítiques de l'espiritualitat de Dorothy Day. La primera part ha mostrat com la seva vida i la seva espiritualitat van seguir un camí de descens que hem anomenat un moviment radical de conseqüències revolucionàries. Aquest descens per compartir la vida dels pobres capgira tota la realitat, comporta clares conseqüències sociopolítiques i proporciona les bases per una veritable revolució des de sota. Aquesta secció comença amb el desenvolupament d'un marc teològic que ens permet comprendre millor la novetat d'aquesta revolució des de sota. Demanem una mica de paciència als lectors menys acostumats al llenguatge explícitament cristià i teològic.

2.1. ÀMBIT TEOLÒGIC

Aquest àmbit general consisteix en una tripla articulació de diverses doctrines bàsiques de la fe cristiana i les seves implicacions de cara a la vida sociopolítica. Les tres nocions a què fem referència són: l'encarnació, l'escatologia i la creació, encara que el més important de la proposta sigui precisament l'ordre amb què es combinen. El discurs teològic i moral segueix generalment un ordre cronològic (creació, encarnació, escatologia) però aquí defensem la necessitat de prioritzar l'encarnació com a irrupció alliberadora de Déu en la persona de Crist Jesús. Veurem que aquest canvi té importants implicacions sociopolítiques.

La primera etapa, per tant, podria anomenar-se la “política de l'encarnació”. Els cristians descobrim la principal font de la nostra acció política en contemplar Jesús, l'encarnació de Déu, com neix a Betlem, viu a Natzaret i Galilea, i finalment mor a la muntanya del Gòlgota. Encarnat en Jesús, descobrim un enfocament polític totalment nou: un enfocament humil, que opta pels pobres, que es basa en el servei i segueix una dinàmica de descens radical. La vida de Jesús crida que el Regne de Déu ha arribat, que ja està aquí, entre el poble. Proclama que les esperances dels pobres finalment es veuen acomplertes, “avui”, amb la seva mateixa arribada (Lc 4,21). Però la seva presència és tan humil que fins i tot pot passar per desapercebuda: està present com una llavor de mostassa. Quan parlem de política hem de pensar en poder, pressupostos, estructures, lleis, influències o grups de pressió. Això no obstant, com a cristians, no hauríem d'oblidar mai que la política de Jesús -o la política de l'encarnació- ofereix un enfocament diferent.

En un segon pas, experimentem la tensió entre el present i el futur del Regne. Estem cridats a reconèixer, encarnar i reforçar la realitat del Regne de Déu a la terra, però, al mateix temps, sabem que no som d'aquest món (Jn 15,19). “No us emmotlleu al món present”, recorda sant Pau als romans (Rm 12,2). A més de dir “sí” a l'encarnació d'una alternativa humil a aquest sistema injust, se'ns convida a dir “no” a la lògica de l'anti-Regne. En tercer lloc, podem estar oberts a qualsevol i fer propostes per a l'organització general de la societat. La universalitat brolla de la creació. La nostra preocupació pel bé comú no és abstracta, sinó que té les seves arrels en l'experiència particular d'una comunitat creient. Resumint, estem davant d'una tripla estratègia: primer, l'alternativa positiva de l'encarnació quotidiana; després, la crítica escatològica constant; i,

finalment, un interès realista per la societat en conjunt que es basa en la universalitat de la creació.

En conseqüència, quan considerem les implicacions sociopolítiques d'aquesta visió, ens trobem amb la primacia de l'encarnació. L'Església està cridada a encarnar la presència real de Crist en el món i, a través d'aquest fet, la comunitat cristiana ofereix una alternativa real al sistema dominant. Com a cristians, la nostra primera paraula és un "sí", perquè ja hem experimentat la novetat de Crist i estem convidats a mostrar la seva realitat en l'àmbit públic. En realitat, no és que l'Església "tingui" una ètica social, sinó que ella mateixa és una ètica social. L'Església és ètica social quant al fet que encarna comunitàriament i institucional l'estil de veritat, caritat, justícia, servei i descens radicals que es revelen en la persona i l'obra de Crist. Aquesta "política de l'encarnació" és el primer pas i el més important, precisament perquè en la nostra situació teològica actual s'oblida amb freqüència o s'interpreta malament.

Després d'haver aclarit la necessitat d'una "política de l'encarnació", podem continuar i articular una proposta que mantingui en tensió creativa els altres dos aspectes, el que podríem anomenar "política d'escatologia" i "política de la creació". En l'àmbit sociopolític aquests pols tenen relació amb els termes "denúncia" i "anunci". Ignacio Ellacuría va referir-se a aquest mateix assumpte amb les paraules "utopia" i "profetisme":

"El profetisme de denúncia, en l'horitzó del Regne de Déu traça els camins que condueixen cap a la utopia. El 'no' del profetisme, la negació que supera el profetisme, va generant el 'sí' de la utopia, en virtut de la promesa, que és el Regne de Déu, ja present enmig dels homes"¹⁰.

El text mostra la necessitat d'una proposta cristiana que combini l'"encara no" de la profecia escatològica amb la visió més positiva de la utopia "ja" descoberta i realitzada (almenys, en part) en la nostra història. La secció següent il·lustrarà com van viure Dorothy Day i el Catholic Worker aquest triple àmbit teològic (encarnació, escatologia i creació) en el seu enfocament polític quotidià.

2.2. LA POLÍTICA DE DOROTHY DAY I DEL CATHOLIC WORKER

Nó és fàcil exposar resumidament la visió política del Catholic Worker. Hi ha hagut diversos intents (socialisme o comunisme cristià, distributisme, voluntarisme econòmic, personalisme comunitari, no-violència revolucionària, anarquisme, descentralització, localisme polític,...) però no hi ha cap esquema únic ni cap terme únic que serveixin per recollir la complexitat i l'originalitat d'aquesta manera d'entendre l'acció política. Peter Maurin solia utilitzar l'eslògan "culte, cultura, conreu" per resumir la seva visió; altres vegades, la sintetitzava tot parlant de cases d'acollida, d'"universitats agronòmiques" o comunes agrícoles, i de diàlegs formatius. Per aquest motiu, penso que la triple visió teològica que s'ha desenvolupat en la secció anterior ofereix un àmbit més ampli que permet interpretar la política de Dorothy Day i del Catholic Worker d'una manera flexible i ajustada a la realitat. Això ho farà servir a continuació per mostrar el seu poder explicatiu.

2.2.1. LA POLÍTICA DE L'ENCARNACIÓ

El primer exemple i més evident de la política de l'encarnació del Catholic Worker es troba en les seves *cases d'acollida*. Les cases d'acollida ofereixen un espai social a fi que els pobres, els sense-sostre, els aturats, els exclosos, els que no tenen papers i els marginats recuperin la seva dignitat personal. En aquesta gent emergeix una nova realitat, s'encarna una visió alternativa de la realitat en clau cristiana i, en aquest sentit, no es dediquen a la rehabilitació de les persones sense llar sinó a la rehabilitació i la transformació de la societat. Les cases ofereixen un doble projecte que proporciona hospitalitat i construeix comunitat, dos pols que han d'existir en tensió creativa. En fer-ho, creen una alternativa al model professionalitzat que domina els serveis socials, amb la seva mentalitat burocràtica i la seva estratègia tècnica i individualista de "rehabilitació". A les cases d'hospitalitat no hi ha treballadors i "usuaris", burgesos i proletaris, perquè tothom comparteix el mateix sostre i tothom és d'alguna manera "desclassitzat" en un descens radical que crea comunitat.

Las cases d'acollida del Catholic Worker, en contrast amb altres institucions de servei social, no se centren en l'eficàcia. Practiquen les obres corporals de misericòrdia d'una manera tan rigorosa que no solament rebutgen la política convencional (de matriu religiosa o secular), sinó que també plasmen un enfocament antitriomfalista en l'àmbit cultural. Aquesta visió de la política sembla més propera a l'enfocament de Jesús en l'encarnació, ja que, des del seu naixement a Betlem fins a la seva mort en creu, no fou ni excessivament eficaç ni triomfalista. De fet, els analistes coincideixen en el fet d'indicar que la influència del Catholic Worker no ha estat mai deguda ni als números, ni a la seva capacitat organitzativa ni a la seva visibilitat sinó simplement a la seva integritat moral i espiritual. Probablement hem de tenir en compte altres aspectes de la política, però des del punt de vista cristià és evident que l'encarnació subratlla la necessitat del servei silenciós, humil i sense poder. I no hem d'oblidar que aquestes actituds, quan es viuen en l'esfera pública, tenen significat polític.

El segon exemple de com el Catholic Worker plasma la política de l'encarnació el podem trobar en les *comunes agrícoles*. Si les cases d'acollida pretenen ser una resposta directa i immediata a la injustícia de la societat moderna, les comunes agrícoles són més aviat un programa a llarg termini com a alternativa radical al deshumanitzador sistema d'industrialització, capitalisme i consumisme. La "revolució verda" de Peter Maurin proposa una economia descentralitzada, potser una mica idealitzada, i basada en el model medieval d'integració social. Tanmateix, és cert que, fins i tot en la primera generació, el fracàs d'aquest moviment de "tornar a la terra" del Catholic Worker fou reconegut per tots els observadors.

No obstant això, si fem una reflexió més profunda, podrem descobrir dos aspectes d'interès. Un d'aquests aspectes és el fet que les granges mantenen una gran força d'atracció sobre les joves generacions insatisfetes amb la vida urbana i la crisi ecològica. I àdhuc algunes cases d'acollida de la ciutat han desenvolupat una mena de "sistema mixt", a base de cuidar les relacions amb alguna comuna rural existent o bé crear un petit hort que permeti el contacte humà i humanitzador amb la terra. En l'era del "desenvolupament sostenible" i dels partits *verds*, aquest aspecte també té, òbviament, una connotació política.

L'experiència agrícola té un segon aspecte que, a parer meu, és més profund i fins i tot més important que el primer; vull dir, per tant, el que podríem anomenar "la política del

fracàs.” Segons la meua opinió, no té sentit intentar argumentar que les granges eren, o són, un èxit implícit. Personalment, admeto el fracàs d'aquesta iniciativa. Ara bé, des del punt de vista cristià, el que em nego a acceptar és que la política hagi d'estar orientada necessàriament cap a l'èxit o la victòria. Com va escriure Dorothy Day, “el punt de vista cristià sempre ha de tenir en compte la derrota de la Creu” (LS, 231). En un altre moment, reflexionava sobre els efectes del *Catholic Worker* amb les paraules següents: “Que poc que hem intentat, i més encara, que poc que hem aconseguit. El consol rau, des de la fe, en això: A través dels nostres sofriments i dels nostres fracassos, a través de la nostra adhesió a la creu, a través de la nostra lluita per créixer en la fe, l'esperança i la caritat, alliberem unes forces tals que són capaces de vèncer el mal en el món” (PP, 204).

Estic convençut que qualsevol projecte de política cristiana ha d'acceptar un cert grau d'aquesta política del fracàs, fora que vulgui convertir-se en una teologia imperialista o capitalista d'èxits constants i enganyosos.

2.2.2. LA POLÍTICA DE L'ESCATOLOGIA

Diversos estudis han coincidit en el fet d'indicar el paper central que té l'escatologia (és a dir, la doctrina sobre la fi i la finalitat de la realitat) en la conversió religiosa de Dorothy Day, sobretot amb el matís que no és simplement una escatologia ja “realitzada”, sinó que se es realitzant i verificant (verificar: fer realitat) en la pràctica quotidiana. Amb unes altres paraules, l'escatologia és la força que alimenta i estimula l'estil de vida alternatiu dels *Catholic Workers*.

L'escatologia cristiana funciona com un correctiu constant davant qualsevol realització humana, que sempre és parcial o provisional. Si el punt de vista de l'encarnació tendeix a dir “sí”, bo i proporcionant una alternativa concreta, la visió escatològica diu “no” a les obres de “l'anti-Regne de Déu”. A dins del *Catholic Worker* i en l'àmbit sociopolític, aquesta visió escatològica es plasma d'una manera especial en la no-violència activa i en la pràctica de la desobediència civil. Més concretament, podem mencionar tres estratègies: l'objecció de consciència a la guerra i al servei militar, l'objecció fiscal, i el fet d'anar a la presó. Com que la posició pacifista general de Dorothy Day és més coneguda, ens centrarem en els altres dos aspectes.

Dorothy va escriure: “Onze vegades he estat entre reixes, en quarters de policia, cases de detenció, presons i granges de presó, o com s'anomenin.”¹ Des que tenia vint anys fins als setanta-sis, *l'experiència de la presó* va estar present en la seva vida. Tanmateix, no és gens fàcil de dir exactament la quantitat d'ocasions en què hi estigué, ja que les fonts difereixen sobre aquest punt o bé no n'especifiquen els detalls. Sembla que els estudiosos es posen d'acord amb el fet que hi hagué set detencions amb empresonament al llarg de la seva vida: dues vegades, abans de fundar el *Catholic Worker* (el 1917 i el 1922) i, després d'això, cinc vegades més (durant les protestes contra la Llei de defensa civil, entre el 1955 i el 1959 i, finalment, el 1973, quan s'uní a la lluita dels camperols indocumentats de Califòrnia, liderats per Cèsar Chávez). Aquest recompte demostra que Dorothy no estava 'obsessionada amb la idea' de la desobediència civil com si fos una necessitat constant, però tampoc temia anar a la presó quan calgués, en coherència i fidelitat amb els seus plantejaments no violents.

En la primera part d'aquest quadern, vam analitzar els efectes de l'empresonament en la vida de Dorothy Day i en la seva forma de comprendre el món. El fet d'anar a la presó no és una fi en si mateixa, per descomptat, encara que mostri que els cristians han de superar l'utilitarisme i anar més enllà de l'obsessió amb l'eficàcia. L'experiència de la presó la podem comparar amb el significat de la metàfora en l'àmbit del llenguatge: introdueix un trencament xocant a les pràctiques ordinàries i assumides tranquil·lament, de manera que es desplega un nou àmbit de la realitat. Per Dorothy Day l'estada a la presó és un moment en què irromp la solidaritat encarnada de Déu, enmig del dolor i el sofriment. En realitat, podem dir que l'estil de vida del Catholic Worker és una espècie de metàfora encarnada. Un cop més ens trobem amb el dilema entre l'encarnació i l'escatologia; entre el *sí i el no* cap al món, que també expressa una manera concreta de viure l'opció dels pobres, en els seus aspectes espirituals i polítics.

El segon aspecte de la no-violència activa viscuda per Dorothy Day i el Catholic Worker és l'objecció fiscal o la *resistència al pagament d'impostos*. Aquesta acció és una pràctica que combina elements anarquistes, distributistes i pacifistes del personalisme del Catholic Worker d'una forma concreta i pública. Dorothy és conscient que la "guerra és la salut de l'Estat" (LS, 279-289) i que un percentatge significatiu dels impostos s'inverteixen en despeses militars, per això, el Catholic Worker practica l'objecció fiscal. De fet, la majoria de les vegades aquesta objecció de consciència només s'aplica als impostos nacionals (federals), perquè considera que els impostos locals i autonòmics es destinen a serveis socials. En aquest sentit, probablement el millor homenatge que va rebre Dorothy Day després de la seva mort fou la decisió presa per l'arquebisbe Raymond Hunthausen de Seattle, per la qual ell mateix animà als ciutadans perquè no paguessin el cinquanta per cent dels seus impostos com a protesta per les despeses en armament nuclear el 1981, una acció que desencadenà una gran polèmica.

Encara hi ha una altra faceta de la posició del Catholic Worker que m'agradaria ressaltar quant a l'objecció fiscal, ja que mostra bé la relació de l'acció política amb la seva vida quotidiana de pobresa voluntària. Normalment l'objecció fiscal s'expressa per mitjà d'un escrit públic en què la persona que firma es nega a pagar la part corresponent dels impostos, però el Catholic Worker fou capaç de fer-ho, bo i emprant una forma més simple i radical: quedar-se sota la línia de la pobresa i, d'aquesta manera, els Workers no estan obligats a pagar impostos; és a dir, eludeixen el pagament dels impostos mitjançant un estil de vida que els situa com a "oficialment pobres". Aquesta tàctica (menys controvertida, com l'anterior, però tan pública com aquesta) els permet establir una connexió més clara entre les despeses militars i la desigualtat social. També ofereix una alternativa constructiva que no és ni superficial ni simplement simbòlica, una protesta que fonamenta l'acció política en l'acció viscuda i compartida al costat dels pobres, una proposta que verifica (verifica) la pràctica diària de la no-violència. En altres paraules, crea un nexa d'unió entre la política de l'encarnació (pobresa voluntària) i la política de l'escatologia (objecció fiscal).

2.2.3. LA POLÍTICA DE LA CREACIÓ

Un cop hem arribat fins aquí, és possible que algunes sensibilitats modernes i progressistes tinguin la impressió que Dorothy Day i el Catholic Worker s'obliden de la visió estructural de conjunt, es retiren de l'àmbit polític o, veritablement, no s'impliquen en la recerca del bé comú i es queden en solucions parcials i fragmentàries. Tanmateix,

a parer meu, la definició de l' 'àmbit polític' o del 'bé comú' no ha d'anar necessàriament de la mà d'un esquema constantinià, com si el paper de l'Església fos l'organització de tota la societat.

Bé és cert que, segons la meva opinió, hi ha un espai per a una "política de la creació" que inclou tots els membres de la societat. Però aquesta política de la creació, segons una bona teologia cristiana, està subordinada a l'encarnació i a l'escatologia. Segons la visió cristiana, l'únic camí cap a la validesa general de les nostres propostes és el camí de la humilitat i la pobresa.

La particularitat de l'encarnació és la universalitat del bé comú. Aquest és el camí estret, humil i feixuc de l'Evangelí; és el camí de la senzillesa radical, que podem anomenar "la revolució des de sota". Des d'aquesta perspectiva, ara podem analitzar com Dorothy Day i el Catholic Worker van enfocar la visió sociopolítica en general.

Encara que seria útil estudiar detalladament els conceptes de la descentralització econòmica i el localisme polític com a aspectes fonamentals de la posició del Catholic Worker, en aquesta secció, en desenvoluparé més profundament només dos aspectes: la qüestió obrera i la "clarificació del pensament".

Sovint hom a indicat que Peter Maurin i Dorothy Day tenien una manera diferent d'entendre el món del *treball i la qüestió obrera*, ja que ella se situava més a prop del moviment sindical que el camperol francès. És coneguda una expressió que Peter Maurin solia emprar respecte d'això que acabem de comentar, "Les vagues no em criden l'atenció" (joc de paraules en anglès: "Strikes do not strike me"), que indica una distància evident respecte del moviment obrer. Però, de fet, des de bon començament el Catholic Worker féu tot el possible per ajudar els treballadors en la seva lluita per aconseguir millors condicions i salaris més alts (vegeu: *LS* 217-237). Especialment durant els primers anys, en el context de la gran depressió de 1929, el Catholic Worker va estar activament involucrat en temes laborals. Donà suport a la Llei de recuperació nacional de 1933 dins del *New Deal*, donà el seu recolzament a la reforma legal de 1935 sobre el Treball Infantil i va estar al costat dels sindicalistes en diversos conflictes, entre els quals destaca la famosa vaga de mariners entre el 1936 i el 1937.

En aquesta època, Dorothy Day va escriure a una editorial per exposar la seva opinió quant a les vagues: "siguem honestos i confessem que allò que volem canviar és l'ordre social. Els treballadors mai estaran satisfets malgrat que els paguin més i es redueixi el nombre d'hores que hagin de treballar. I precisament per reconstruir l'ordre social ens llancem a la lluita amb els obrers, ja sigui a les fàbriques, ja sigui a les drassanes o bé al mar"¹². És a dir, que el Catholic Worker va entendre que no n'hi havia prou amb la lluita pels salaris. Dorothy sabia que els "sindicats seguiran lluitant pels millors sous i els millors horaris, encara que cada vegada estic més convençuda que aquesta no sigui, en si mateixa, la resposta" (PP, 83), ja que aquest enfocament manté la mateixa lògica que el sistema capitalista. Com a alternativa, proposa una civilització basada en la pobresa voluntària.

Una crítica comuna és que aquesta posició oblida erròniament els assumptes estructurals de la injustícia en les societats modernes (per exemple, com es crea i com es distribueix la riquesa) i, per tant, tolera l'existència d'un sistema injust. De fet, aquesta fou la crítica inicial de Dorothy Day a l'Església, en què veia "molta caritat però molt poca justícia" (*LS*, 161). Anys més tard, el 1972, en una altra nota editorial va escriure: "No n'hi ha

prou amb els menjadors per a indigents ni tampoc, amb els albergs. Sé que sempre hi haurà gent tirada pel carrer. Per això, ens calen comunitats de treball, terres per als qui no en tenen, veritables comunes agrícoles, cooperatives sindicals i de crèdit”¹³.

No crec que sigui correcte interpretar els diversos matisos dels textos com si hi hagués un canvi en la manera de pensar de Dorothy Day. Més aviat diria que mostra un enfocament sobre aquestes qüestions complex i radical; complex, perquè considera alhora els diversos aspectes; i, radical, perquè no es conforma amb una solució aparentment superficial.

Un segon tema que il·lustra la manera amb què el *Catholic Worker* viu i entén la “política de la creació” o la *universalitat dels aspectes sociopolítics* fa referència a la dimensió intel·lectual. Quan Dorothy Day era periodista, va concebre el *Worker*, abans que cap altra cosa, com un diari; quant a Peter Maurin, aquest era un intel·lectual, fet que el menà a crear taules rodones per aclarir el pensament, que també ha estat part fonamental del *Worker* des dels seus inicis. Per tant, sembla clar que el *Catholic Worker* no va mantenir mai una posició merament cristiana, sectària o ingènua, sinó que sempre va buscar activament la millora de tota la societat.

El diari *Catholic Worker* és un exemple poc comú en què el punt de vista editorial i l'estructura interna coincideixen de manera molt coherent. Així doncs, el moviment i el diari s'enforteixen mútuament. El tiratge del diari arribà a un màxim de distribució d'exemplars de 190.000 el maig de 1938, un número que crida l'atenció per a una publicació radical i minoritària. Les taules rodones per a l'aclariment de pensament també pretenen anar més enllà dels grups reduïts de militants i, d'aquesta manera, expandir la seva proposta constructiva de cara a una nova societat.

En aquest mateix sentit, hem de recordar que el *Catholic Worker* no és necessàriament una vocació permanent, sinó que molts dels seus membres han tingut contacte amb aquest moviment d'hospitalitat i pacifisme durant uns dies, unes setmanes, uns mesos o bé uns anys. Però la majoria d'ells van quedar profundament marcats per l'experiència, que, sovint, impactà en les seves opcions posteriors. El *Catholic Worker* esdevingué, d'aquesta manera, una espècie de camp d'entrenament per viure l'evangeli. La mateixa Dorothy Day ho expressa així: “Què és el moviment del *Catholic Worker*? És, d'alguna manera, una escola, un camp de treball al qual acudeixen joves de gran cor, socialment compromesos, que volen trobar la seva vocació”¹⁴. L’“efecte multiplicador” d'un moviment minoritari, que ofereix un estil de vida alternatiu en la proximitat dels exclosos de la societat, no és despreciable com a element transformador d'aquesta mateixa societat.

En particular, podem veure la influència del *Catholic Worker* en bastants forces catòliques progressistes del context social, polític i intel·lectual nord-americà. En mencionaré només quatre exemples. L'Associació de Sindicalistes Catòlics (ACTU, comparable a la nostra HOAC), petita però influent, fou fundada el 1937 per John Coy, un antic *Catholic Worker*. La revista *Commonweal*, una de les veus més respectades entre els catòlics progressistes dels EUA (comparable potser a *El Ciervo*), va tenir com a editors entre el 1949 i el 1984 dos *Workers* de Xicago, John Cogley i James O'Gara. La mateixa Dorothy Day va escriure més de trenta articles per a la revista. En l'àmbit polític, l'experiència de Michael Harrington al *Catholic Worker* es plasmà al seu llibre “L'altra Amèrica”, que va tenir una gran influència en el programa federal “Guerra contra la Pobresa” dels anys seixanta, amb Kennedy i Johnson. Més recentement, cal

recordar el paper de Robert Ellsberg com a cap d'editor de l'editorial Orbis (fonamental en la introducció de la teologia de l'alliberament en llengua anglesa), a la qual arribà després d'haver viscut 5 anys a la casa del Catholic Worker a Nova York.

En resum, sembla clar que Dorothy Day va saber comprendre la complexitat de la realitat social i la necessitat d'una resposta igualment complexa. Estava convençuda que els cristians sempre s'han de mantenir amb la seva vida al costat del pobres i han de crear alternatives des d'aquesta ubicació social. També sabia que els seguidors de Jesucrist, crucificat per la seva fidelitat al Déu dels pobres, estan cridats a reproduir la seva oposició a les forces i als poders del mal. I, finalment, va saber que hi ha una responsabilitat cristiana a favor del bé comú, que brolla dels altres dos elements, per a la qual poden sorgir algunes vocacions específiques. Però és important de reconèixer l'ordre d'aquests tres factors, ja que no és tan sols un ordre cronològic sinó un ordre teològic i polític. Això és el que hem anomenat “la política de l'encarnació”, “la política de l'escatologia” i “la política de la creació”.

3. UNA PROPOSTA INTEGRAL

En aquesta tercera part¹⁵, oferim una proposta integral en tres passos, com una manera d'aplicar i actualitzar les intuïcions de Dorothy Day al nostre context actual. Això també és important perquè algunes interpretacions del moviment Catholic Worker poden colar-se cap al costat sectari, sense sospesar les implicacions polítiques d'una retirada de l'espai públic. Des del meu punt de vista, té raó en criticar el model constantinià d'entendre el poder (model dominant, acusat d'estar desenfocat i de ser perillós). Es tracta d'una crítica coherent amb la perspectiva evangèlica i coincideix amb alguns plantejaments recents de l'esquerra alternativa, que proposen un canvi del món sense agafar-se al poder¹⁶. Encara que es tracti d'una crítica sensata i necessària, també és cert que en ocasions sembla que oblidi que una retirada de la política estatal empitjoraria la situació, de fet i especialment, per als pobres. Segons la meua opinió, cal considerar simultàniament diversos aspectes i diversos contextos, que demanaran diferents èmfasis segons cada cas.

3.1. UNA PROPOSTA EN TRES PASSOS

Per aclarir el meu punt de vista, ofereixo a continuació una proposta per a la contribució cristiana en la transformació social, la qual s'articula en tres passos, que explicita la “política de Dorothy Day” i l'aplica a la nostra situació. Segons la meua opinió, actualment els cristians oblidem molt sovint el primer punt dels tres que vaig a indicar i, per aquest motiu, em sembla que és, amb diferència, el més important i el més urgent..

1) *Imaginació política*. La nostra situació actual mostra una necessitat evident per obtenir alternatives reals i radicals davant el sistema opressiu del capitalisme global. Els cristians hem de mostrar que és possible passar d'una situació marcada per la propietat privada i els exèrcits a un veritable socialisme no violent. Hem de mostrar i encarnar que un altre món és possible. Cada persona i cada comunitat cristiana, sense cap mena d'excepció, hauria d'involucrar-se en aquesta tasca. No és quelcom optatiu o bé afegit: es tracta de ser fidels a la nostra forma de vida i és la contribució més important que els cristians podem fer al nostre món. En primer lloc, aquesta posició crearà espais de resistència social contra l'imperi i, en segon lloc, podria crear una alternativa global al sistema.

2) *Acció directa no violenta*. De vegades, els cristians han de dir un “no” clar i rotund a algunes decisions preses pels estats, els governs o les empreses. En aquests casos, és probable que calguin algunes accions de no-cooperació i desobediència civil. Malgrat que alguns cristians es sentin personalment cridats a realitzar aquest tipus d'accions radicals, l'Església com a tal i les seves respectives comunitats els han de donar suport directament.

3) *El bé comú i l'Estat del Benestar*. Mentrestant, les esglésies cristianes no harien d'oblidar ni la vida política quotidiana ni els processos legislatius, ja que moltes de les decisions importants es prenen en aquesta àrea (decisiones que tenen una gran influència en la vida dels pobres). Per exemple, és molt important lluitar per mantenir les (limitades) conquestes socials de l'Estat del Benestar davant els actuals atacs neoliberalers. La meua opinió és que aquest àmbit és el més habitual dels cristians que

s'involucren en els temes sociopolítics. Això no obstant, d'acord amb el plantejament que hem seguit fins aquí, aquest pas no és el més important i, fins i tot, hauria de considerar-se només com una conclusió dels dos primers. Alguns cristians amb molta formació tècnica haurien d'encarregar-se d'aquestes propostes que vénen d'alternatives generades per *tota* la comunitat (com hem explicat en el primer pas).

Si aprofundim aquesta proposta, podem veure que realment és una adaptació del clàssic *principi de subsidiarietat* de la Doctrina Social de l'Església. Tot el que les comunitats petites i les entitats poden fer ha de fer-se en aquest nivell. És una injustícia i una distorsió assignar a grans associacions el que organitzacions més petites poden fer. Això hauria de ser l'èmfasi principal, especialment aquests dies en què sovint s'oblida aquest nivell. Però, a la vegada, el mateix principi de subsidiarietat també diu que les entitats sociopolítiques de gran envergadura (estats nacionals o institucions internacionals) han de realitzar de forma efectiva i amb els mitjans adequats totes aquestes tasques que els pertanyen, perquè només elles poden en realitat dur-les a terme. D'altra banda, convé adonar-se que, d'acord amb aquest principi, no podem esperar la iniciativa de la jerarquia eclesial sinó de les pràctiques concretes de les comunitats cristianes.

3.2. DE LA PROPOSTA A L'ACCIÓ: TRES EXEMPLES

Els principis enunciats han de viure's en la pràctica quotidiana de les comunitats cristianes. Sovint passa en la nostra acció sociopolítica que esperem respostes de la jerarquia a allò que en realitat ens correspon com a base social i eclesial (la qual cosa és un exemple més del fet que vivim atrapats i entrampats en un model d'acció política que busca influir des de dalt, des del poder). De vegades, busquem respostes concretes en les encíclics papals sense reconèixer que, pel seu caràcter, han de ser generals, mentre que no invertim prou energia i creativitat per encarnar alternatives imaginatives en la praxi quotidiana de les nostres comunitats eclesials. O bé ens sentim decebuts perquè a la Conferència Episcopal li manca valentia profètica en les seves declaracions públiques, sense adonar-nos que la base eclesial no li ha proporcionat la creativitat i l'alternativa que només pot sorgir d'ella mateixa. Per això, tot seguit il·lustraré la meua proposta amb alguns exemples senzills en els àmbits polític, econòmic i cultural.

Considerem, en primer lloc, *la posició ètica dels cristians sobre la violència, el poder, la guerra i la pau*. Encara que en el segle XX hem vist els avenços i l'èxit (limitat) de la no-violència política, no hi ha hagut avenços significatius cap a l'abolició dels exèrcits com una manera per resoldre els conflictes internacionals. Els cristians hem contribuït a la creació d'alternatives de no-violència, però en realitat no hi ha hagut una opció contundent i global per part de l'Església. Què passaria si, per exemple, el mateix nombre de cristians que en aquests moments treballa amb capellans militars (a Espanya n'hi ha 150, segons les dades de l'any 2004) es dediquessin a jornada completa a l'estudi, el desenvolupament i la planificació d'alternatives de defensa no violenta durant els propers cinquanta anys? Què passaria si totes les parròquies i els moviments eclesials incloguessin un pla de formació en la no-violència activa per a tots els seus membres? Crec que aquesta seria la millor contribució que l'Església podria i hauria de fer per aconseguir la pau mundial. Però, mentrestant, ¿l'Església hauria de callar davant la

guerra, la investigació militar, el tràfic d'armes i coses semblants? No: estic convençut que hauria d'aixecar la veu amb claredat, rigor i contundència. Finalment, i com a tercer pas, aquests cristians que s'han vist cridats a participar en accions directes de desobediència civil haurien de continuar fent-ho, encara que les seves accions serien molt més significatives i potents en el context que estic plantejant.

El meu segon exemple es refereix a *l'àmbit socioeconòmic* i tracta de la possibilitat del *socialisme*. El posició més habitual entre els socialistes cristians consisteix a intentar influir en la política de partits perquè les decisions que es prenguin siguin el màxim de progressistes que es pugui quant al benestar social, els impostos, els serveis públics, l'atenció social, els drets cívics, etc. Normalment estic d'acord amb aquestes propostes i no tinc cap inconvenient amb aquest plantejament (L'evat del fet que les discussions per prendre aquestes decisions són tan sofisticades des d'una perspectiva tècnica que la inspiració cristiana pot resultar massa difusa a l'hora d'influir en un punt concret). En qualsevol cas, el que sí afirmo amb claredat és que la contribució més important dels cristians socialistes no se situa en l'àmbit de la presa de decisions polítiques tècniques sinó en l'àmbit de la creació d'alternatives reals i públiques al capitalisme; és a dir, hem d'insistir en el fet de viure la pràctica quotidiana de propietat compartida, generar institucions que trenquin amb la lògica del mercat, plasmar experiments imaginatius que demostrin que és possible viure d'una altra manera. A vegades, a aquestes persones o aquests grups els caldria expressar el seu “no” al capitalisme amb algunes eines públiques de la no-cooperació, com ara els boicots.

L'exemple *sociocultural* té molt a veure amb la immigració. D'acord amb el marc d'anàlisi que estic proposant, la posició cristiana pel que fa a aquest tema hauria d'enfocar-se cap a la creació d'una comunitat real de “nacionals” i immigrants amb papers o sense, que no tingués en compte el seu origen, la seva llengua, la seva posició econòmica o bé el seu bagatge cultural. Demostrar que és possible aconseguir una comunitat integrada sense cap mena de divisió seria la nostra contribució política més important en l'àmbit de la immigració. Això suposa una manera totalment diferent de concebre la integració, l'educació, la sanitat, les condicions de treball i justícia, la celebració eucarística, les relacions de veïnatge, la concepció de l'Estat i la ciutadania; és a dir, una veritable alternativa real. Per descomptat, també fóra bo que alguns cristians fessin propostes tècniques per millorar i regular les lleis d'immigració i de relacions internacionals, i que altres cristians lluitessin més directament, tot oposant-se a les lleis injustes i plantejant, fins i tot, campanyes de desobediència civil. De totes maneres, m'agradaria insistir en el fet que només una veritable alternativa cristiana radical proporcionaria un context en què les nostres propostes i les nostres accions tinguessin sentit i coherència.

CONCLUSIÓ. EL COS DE CRIST COM A ECLESIOLOGIA RADICAL

Per acabar, vull tornar a la imatge del Cos de Crist, tan estimada i usada per Dorothy Day, perquè em sembla que ofereix un principi vertebrador que pot unificar diverses propostes i comunitats fragmentades, tot proporcionant una alternativa real al sistema capitalista.

Avui dia, especialment en el Quart Món i en els contextos d'exclusió¹⁷, no tenim un Poble capaç d'"obtenir" el seu alliberament integral. Sembla que el Poble, com a subjecte col·lectiu prou fort com per revertir la història, s'ha esfumat. El que trobem ara, sobretot en el Quart Món, és un nombre de persones que sofreix un grau de deshumanització tan elevat que difícilment poden ser considerats subjectes d'una revolució. El risc és caure en l'individualisme o bé replegar-se en l'intimisme espiritualista. Per això, considero que el terme "Cos de Crist" ofereix un marc realista, encarnat o potent per plantar cara a la injustícia que sofrim quotidianament.

El Cos de Crist parla clarament i directa sobre la tortura, la violència domèstica contra les dones, els passadissos de la mort, els abusos sexuals a menors, l'avortament, l'anorèxia, la bulímia, els embarassos adolescents, la violació. El Cos de Crist abraça els yonkis que passegen els seus cossos plens de sida, tot deambulant pels carrers de qualsevol ciutat, nens amb els budells inflats per la fam i la set, cossos esguerrats per les bombes o les mines, cossos ferits de treballadors en l'economia submergida, captaires tirats pels bancs del carrer, cossos moribunds que intenten travessar l'Estret, cossos de presos en el calabós solitari o garberat de qualsevol presó. En paraules dels "Objetius i Finalitats" del Catholic Worker Movement el 1940:

"Aquesta ensenyança, la doctrina del Cos Místic de Crist, implica en l'actualitat el tema dels sindicats (on tots els homes són germans); implica la qüestió racial; implica les cooperatives, els bancs de crèdit per als pobres, els tallers; implica cases d'hospitalitat i comunitats agràries. Així, amb tots aquests mitjans, podem viure com si de veritat creguéssim que tots som membres els uns dels altres, i sapiguéssim que quan 'la salut d'un membre pateix, s'afebleix la salut de tot el cos'."¹⁸

El Cos de Crist parla de comunió, relacions inclusives, acollida incondicional, unió-en-la-diferència, incorporació a un món comú. El Cos de Crist parla de l'Eucaristia, el Senyor Jesús i les seves curacions, el Crist Còsmic i la recapitulació final de cadascun dels cossos, les carícies, les abraçades i els plors de la història humana. El Cos de Crist edifica l'Església com una alternativa real i visible al sistema dominant. El Cos de Crist mostra que un altre món és realment possible.

Aquesta noció cristiana i teològica té, doncs, implicacions polítiques de caràcter revolucionari. Llegim Toni Negri i Michael Hardt, dos pensadors contemporanis que vénen de la tradició anarquista:

"A la globalització se li ha d'oposar una contraglobalització, a l'Imperi, un contra-Imperi. Respecte d'això, podem recórrer a la visió de sant Agustí d'un projecte amb què enfrontar-se el decadent Imperi romà. Cap comunitat limitada no podia proporcionar amb èxit una alternativa al poder imperial; només podia aconseguir-ho una comunitat universal i catòlica que unís tots els pobles i totes les llengües en una única

peregrinació. La ciutat divina és una ciutat universal d'estrangers que s'ajunten, cooperen, es comuniquen."¹⁹

I aquests autors acaben el seu llibre amb les paraules següents: "La militància en l'actualitat és una activitat positiva, constructiva i innovadora. Aquesta és la manera amb què nosaltres i tots els que es rebel·len contra el domini del capital ens reconeixem a nosaltres mateixos com a militants avui. Els militants resisteixen els mandats imperials d'una manera creativa. [...]. Aquesta militància converteix la resistència en contrapoder i la rebel·lió, en un projecte d'amor"²⁰. En el model de Dorothy Day i del Catholic Worker, les comunitats cristianes radicals poden ser la nostra forma d'encarnar el projecte amorós de Déu en un autèntic contra-Imperi, el Cos de Crist. Estem cridats a viure un camí de descens radical de conseqüències revolucionàries, per poder plasmar una veritable revolució des de sota.

ANNEX: PETER MAURIN, KÈNOSI I REVOLUCIÓ

Peter Maurin, cofundador del *Catholic Worker*, va morir l'any 1949. En la seva necrologia, Dorothy va escriure: “Peter fou l'home pobre del seu temps. Fou un altre sant Francesc de l'era moderna”²¹. Ella mateixa va reprendre aquestes paraules en *La llarga solitud*:

“Peter ha estat insultat i incomprès durant la seva vida, de la mateixa manera que ha estat estimat. Una vegada, hom va pensar que era el fontaner i el va deixar assegut al soterrani quan havia estat convidat a sopar. Una altra vegada, el van expulsar d'una reunió dels *of Columbus*. Un rector que l'havia convidat a donar una conferència demanà que li tornessin els diners que havia manat, perquè, segons ell, li havíem enviat un rodamón en lloc del ponent que havia sol·licitat. “Aquesta és la perfecta alegria”, deia Peter, bo i citant les paraules de sant Francesc al germà Lleó quan li ensenyava com trobar l'alegria perfecta ” (*LS*, 297).

Dorothy recorda la importància que té aquest episodi en les seves vides: “‘Aquesta és la perfecta alegria.’ Quants cops hem usat aquesta frase en el *Catholic Worker*, i ens ha fet riure d'alegria en rebre una fgonada de llum que situava els nostres problemes en perspectiva”²². L'alegria perfecta no es contraposa al sofriment, sinó que, ben al contrari, sovint ve de la mà de la pobresa voluntària.

Peter Maurin va encarnar l'ideal del *Catholic Worker* d'unificar intel·lectuals i treballadors. Ell era un erudit que usava els seus genolls com a pupitre i com a estanteries, les seves butxaques: era un home veritablement humil que sempre renuncià a qualsevol reconeixement o posició social que no fos la dels pobres. Tota la seva vida és un descens radical. Com deia Dorothy, “Es despullà de si mateix, però encara quedava feina per a Déu (...) i Déu ho féu per ell” (*LS*, 291). Déu arrabassà la ment de de Peter, la seva capacitat per a pensar, parlar, escriure i discutir. Va estar malalt més de cinc anys i, durant tot aquest temps, qui havia estat un fervent orador es mantingué en silenci. Si la vida de Peter es pot veure com un clar exemple de purificació activa en el seguiment de Jesucrist, els seus darrers anys mostren amb la mateixa claredat els efectes de la purificació passiva, per usar termes de sant Joan de la Creu. Les següents reflexions, escrites per Dorothy Day en un altre context, es poden aplicar directament a Peter: “El veritable anarquista no demana res per a ell. És autodisciplinat, abnegat i accepta la Creu sense demanar compassió, sense queixar-se” (*AIG*, 141). Què podem aprendre de Peter Maurin sobre la connexió entre el “descens revolucionari” i la “revolució des de sota”?

La vida de Peter, la seva malaltia i la seva mort van ser una clara encarnació de les conseqüències del descens radical que els cristians coneixem com a *kènosi*. Bo i seguint Jesucrist, Peter Maurin “es buidà de si mateix, s'humilià i esdevingué obedient fins a la mort” (cf. Phil 2: 7-8). I fou precisament aquest descens kenòtic el que va tenir conseqüències revolucionàries, ja que el situà enmig dels pobres en un moviment que ja no tindria cap possibilitat de recular. Maurin usava sovint l'antic eslògan de l'Associació Internacional del Treball, “crear una nova societat des de les restes de l'antiga”, per expressar el seu projecte revolucionari. Però, altre cop, cal tenir en compte que la revolució de Peter era kenòtica, des de sota. No fou una revolució basada en l'organització amb eficàcia de lideratges influents sinó en l'humilitat i el servei constant als pobres, amb els pobres. No fou una revolució que busqués la presa de poder sinó una

una revolució “im-potent”, que renuncia al poder. Era una revolució del revés, la revolució que (com Maria al *Magnificat*) revoluciona *l'statu quo*. En resum, l'espiritualitat d'identificació personal amb el Crist kenòtic té conseqüències polítiques, ja que dóna lloc a una alternativa radical que revoluciona el sistema dominant, una alternativa que potser no és gaire atractiu però sí, profundament revolucionària.

QUESTIONARI

Qüestionari

1. El títol del quadern pot tenir quelcom de sorprenent i "contracultural". En els nostres dies no se sol parlar de descens social, ni de revolució, ni d'estar a sota...

– Què has sentit en llegir el títol i la síntesi de la vida de Dorothy?

2. La primera part del quadern exposa com l'opció pels pobres viscuda en el dia a dia, modifica, autentifica, matisa i radicalitza la visió espiritual i política de DD.

– Què podem aprendre d'això i quines conseqüències té per a la nostra vida?

3. S'assenyala que no és fàcil etiquetar la visió política de DD: "el que em nego a acceptar és que la política hagi d'estar orientada necessàriament cap a l'èxit o la victòria".

– Quines solucions ofereix a la complexa realitat social?

– Com s'hauria de configurar el servei i compromís de la política?

4. "Tots hem conegut la llarga soledat i sabem que l'única solució és l'amor i que l'amor ve amb la comunitat" diu DD.

– Quins camins nous se'ns obren en les nostres comunitats concretes després de la lectura d'aquest quadern?

– Com s'entén en elles el compromís amb l'hospitalitat, el pacifisme, l'emigració?

5. Al final, es planteja l'eclesiologia del Cos de Crist com a alternativa al sistema dominant. Aquesta noció "té implicacions polítiques de caràcter revolucionari".

– Hom pot considerar la fe com una alienació?

– Et sembla que la fe i la justícia són inseparables?

– Com creus que ho vivim els seguidors de Jesús?

NOTES

¹ Dorothy Day, *The Long Loneliness*. Introduction by Robert Coles (New York: Harper Collins, 1997), 39. Hi ha traducció castellana: *La larga soledad*. Autobiografía. Sal Terrae, Santander 2000. D'ara endavant totes les citacions d'aquest llibre s'indicaran amb les sigles "LS". Aquí, però, seguim la traducció de l'autor.

² William D. Miller, *All is Grace: The Spirituality of Dorothy Day* (Garden City, NY: Doubleday & Co., 1987), 191. Aquesta obra és en realitat una edició d'apunts espirituals de Dorothy Day. En endavant faré referència a aquesta obra en el cos del text amb les sigles *AIG*. Concretament, aquesta citació prové d'una carta a la seva amiga Nina Polcyn escrita el 8 de desembre de 1975.

³ Escriu en les seves notes durant un recés espiritual: "Potser els hagiògrafs eren massa propensos a rebolcar-se en els vòmits, el pus, els esputs (allò totalment repulsiu), per tal de posar el punt sobre les is, com diria Peter [Maurin], és a dir, per mostrar com els sants s'elevaven per damunt d'allò sobre el natural, allò humà, i arribaven a ser sobrenaturals, sobrehumans, en el seu amor" (*AIG*, 105). Dorothy no va sentir la necessitat d'abandonar la duresa humana, sinó que va trobar l'amor sobrenatural tot actuant enmig d'aquesta mateixa misèria humana.

⁴ Dorothy Day, "Why Do the Members of Christ Tear One Another?": *The Catholic Worker* (February 1942). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 390.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Dorothy Day, "Dorothy Day Writes from Jail": *The Catholic Worker* (July-August 1957). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 725. Durant un recés el 1948 va escriure: "La ciutat darrerament està plena de sorolls. (...) El soroll ha estat una de les coses que més m'oprimeix" (*AIG*, 132).

⁷ Dorothy Day, "On Pilgrimage": *The Catholic Worker* (October 1965). Consultado en <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 832. Per a una presentació del tema general "la fe i els sentits" en els seus diaris espirituals, vegeu *AIG*, 65-74.

⁸ Dorothy Day, "Bread for the Hungry": *The Catholic Worker* (September 1976). Consultat a <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 258.

⁹ Dorothy Day, *Loaves and Fishes* (New York: Harper and Row, 1963), 79. Hi ha traducció castellana: *Panes y peces*. Historia de "Catholic Worker Movement". Sal Terrae, Santander 2002. D'ara endavant totes les citacions d'aquest llibre s'indicaran amb les sigles "PP". Aquí, però, seguim la traducció de l'autor.

¹⁰ Ignacio Ellacuría, "Utopía y profetismo desde América Latina. Un ensayo de soteriología histórica" dins *Estudios Teológicos*, vol. II (UCA Editores, San Salvador 2000), p. 233-293; aquí, p. 252-3.

¹¹ Dorothy Day, "On Pilgrimage": *The Catholic Worker* (May 1974). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 540.

¹² "Our Stand on Strikes": *The Catholic Worker* (July 1936). Recollit a Robert Ellsberg (ed.), *Dorothy Day: Selected Writings* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1992), 241.

¹³ "Of Justice and Breadlines": *The Catholic Worker* (January 1972). Recogido en Ellsberg (ed.), *Dorothy Day: Selected Writings*, 252.

¹⁴ Dorothy Day, "On Pilgrimage": *The Catholic Worker* (March-April 1975). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 548.

¹⁵ Reprenc aquí part del meu article "De la liberación a la resistencia. Una mirada a la teología de la liberación desde el corazón del imperio": *Revista de Fomento Social* 59 (2004) 521-551. Podem veure el diàleg d'Idefonso Camacho amb mi en aquest mateix número de la revista i la meva resposta en el número següent.

¹⁶ Vegeu: John Holloway, *Cambiar el mundo sin tomar el poder. El significado de la revolución hoy* (Mataró : Ediciones de Intervención Cultural, 2003).

¹⁷ Sobre aquest punt, vegeu: Agustín Rodríguez Teso (coord.), *Preñados de esperanza. Sentir, pensar y gozar a Dios desde la exclusión* (Madrid: Cáritas Española, 2001) i José Laguna, *¿De la liberación a la inclusión?* (Barcelona: Cristianisme i Justícia, 2004).

¹⁸ Dorothy Day, “Aims and Purposes of the Catholic Worker Movement”: *The Catholic Worker* (February 1940). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 182.

¹⁹ Michael Hardt i Antonio Negri, *Empire* (Cambridge: Harvard University Press, 2000), 207. Hi ha una traducció espanyola: *Imperio* (Paidós, Barcelona 2002).

²⁰ *Ibid.*, 413.

²¹ Dorothy Day, “The Story of Three Deaths”: *The Catholic Worker* (June 1949). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. # 495.

²² Dorothy Day, “On Pilgrimage”: *The Catholic Worker* (May 1976). Consultat a: <http://www.catholicworker.org/dorothyday>, doc. #569.

© *Cristianisme i Justícia* – Roger de Llúria 13 – 08010 Barcelona

T: 93 317 23 38 – Fax: 93 317 10 94 – info@espinal.com – www.fespinal.com

Octubre 2005